

Özel Yeteneklilik

Alan Bazlı Eğitimde Yenilikçi Etkinlikler

Editör: Songül Esin EROL

Editör: Dr. Songül Esin EROL

ÖZEL YETENEKLİLİK
Alan Bazlı Eğitimde Yenilikçi Etkinlikler

ISBN 978-625-5704-72-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Özel yetenekli bireyler, farklı bakış açıları, güçlü merakları ve yaratıcı yönleriyle eğitim dünyamızın en kıymetli zenginliklerindendir. Onların gelişim yolculuğuna ışık tutmak, potansiyellerini en iyi şekilde ortaya koymalarına destek olmak ve eğitim süreçlerine yenilikçi yaklaşımlarla soluk katmak amacıyla hazırlanan bu kitap, farklı alanların özel yetenek eğitimine kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Kitabımızın en değerli yanı, her biri özel yeteneklilik alanında deneyimli ve uzman olan yazarlarımızın özverili katkılarıdır. Yazarlarımız, akademik birikimleriyle birlikte özel yetenekli öğrencilerle yıllara dayanan tecrübelerini de bu kitaba yansıtmışlardır. Büyük bir fedakârlık ve gönülden gelen bir çabayla ortaya çıkan kitabımız hem bilimsel temelde hem de uygulamada öğretmenlere ve ailelere rehber olabilecek nitelikte bölümler ortaya koymaktadır. Bu güzel çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen her biri kıymetli arkadaşlarım olan değerli yazarlarımızla ve bu yola çıkarken beni yüreklendiren canım hocam Prof. Dr. Suzan Duygu ERİŞTİ'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu ortak emeğin, özel yeteneklilerin eğitimine gönül veren öğretmenlere, akademisyenlere ve velilere yol gösterici olması; öğrencilerimizin ise kendilerini keşfedecekleri yeni ufuklara açılmalarına katkı sağlaması dileklerle.

Dr. Songül Esin EROL

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Dr. Songül Esin EROL

1. Bölüm: Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Psikolojik Danışma ve

Rehberlik Uygulamaları

Muhammet GEDİK, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0000-7364-5123

2. Bölüm: İlköğretim Çağında Özel Yeteneklilik

Zaliha Betül BAY, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0000-7364-5123

3. Bölüm: Bilişim Teknolojileri Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Olgun UĞURLU, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-0208-9363

4. Bölüm: Felsefe Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Sema HOŞYİĞİT TURAN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0003-1469-7208

5. Bölüm: Fen Bilimleri Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Mehmet ÇAKIR, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0004-3166-0957

6. Bölüm: Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Dr. Songül Esin EROL, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-3698-5801

7. Bölüm: İngilizce Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Necip AKÇA, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0000-2165-2524

Kübra KALMAZ, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0007-0882-8709

Ceren TEZEL KELEŞ, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0003-8218-7496

8. Bölüm: Matematik Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Pınar İNSELÖZ, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-7835-4787

Ali Fuat URHAN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0006-3850-8004

9. Bölüm: Müzik Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Uğur Cemal EROL, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0009-0381-6463

10. Bölüm: Sosyal Bilgiler Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Fatma İLENGİZ, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0009-4692-2290

11. Bölüm: Teknoloji ve Tasarım Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Serap ÇAKILKAYA, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0009-0004-2230-3237

Neda ŞAYAN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-2692-8240

12. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Özel Yeteneklilik

Bilkay Bİ, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0001-7551-0521

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv

1. BÖLÜM

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK UYGULAMALARI

Giriş.....	1
Özel Yetenekliliğin Çok Boyutlu Yapısı ve Sosyal-Duygusal Gelişim Gereksinimi.....	2
Özel Yetenekli Öğrencilerin Gelişim Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlar	2
Özel Yetenekli Öğrencilerin Gelişim Özellikleri	3
İleri Düzeyde Bilişsel Yetenekler	3
Yoğun İlgi Alanları ve Derinlemesine Öğrenme Eğilimi	3
Yüksek Yaratıcılık ve Orijinallik	3
Gelişmiş Dil Becerileri.....	4
Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri	4
Özel Yetenekli Öğrencilerin Yaşadığı Sorunlar	5
Mükemmeliyetçilik ve Başarısızlık Korkusu	5
Aşırı Duyarlılık (Overexcitability)	5
Sosyal İzolasyon ve Akran İlişkilerinde Zorluklar	5
Asenkron Gelişim.....	6
Akademik Motivasyon Sorunları ve Beklenmedik Düşük Başarı.....	6
Aile ve Toplumun Beklentileri.....	6
Okul Ortamında Anlaşılmama.....	7
Tanı ve Etiketlenme Sürecinin Psikolojik Etkileri	7
Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları.....	8
Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarının Temel İlkeleri.....	8
Sosyal ve Duygusal Gelişimi Destekleyici Danışmanlık	9
Akademik ve Kariyer Gelişimini Destekleyici Rehberlik.....	10
Aileye Yönelik Psiko eğitim ve Rehberlik Uygulamaları.....	10
Okul Temelli Müdahale Programları.....	11
Kültürel ve Etik Duyarlılık Perspektifinden PDR Uygulamaları.....	12
Türkiye’de Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Uygulanan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarına Genel Bir Bakış.....	13
Psikolojik Danışmanların Karşılaştığı Güçlükler ve Mesleki Dikkat Alanları	15
Psikolojik Danışma Uygulamalarının Etkililiğini Artırmak İçin Uygulanabilir Öneriler.....	16
Psikolojik Danışmanlara Yönelik Geliştirici Öneriler	16
Öğretmenlere Yönelik Geliştirici Öneriler.....	17
Ebeveynlere Yönelik Geliştirici Öneriler.....	17
Politika Yapıcılar ve Yöneticilere Yönelik Geliştirici Öneriler	18
Sonuç.....	18
Kaynakça.....	19

2. BÖLÜM

İLKÖĞRETİM ÇAĞINDA ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş.....	22
İlköğretim Eğitiminde Özel Yeteneklilik.....	23
İlköğretim Çağında Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri.....	23
Bu Çocuklara Nasıl Yaklaşılmalı?.....	24
İlköğretim Çağında Özel Yetenekli Çocukların Desteklenmesi.....	25
Sınıf Öğretmenliği Alanına Dair Yenilikçi Etkinlikler.....	26
Sonuç.....	29
Kaynakça.....	30

3. BÖLÜM

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş.....	31
Bilişim Teknolojileri Eğitiminde Özel Yeteneklilik.....	32
Bilişim Teknolojileri Alanında Yetenekli Çocukların Özellikleri.....	33
Bilişim Teknolojileri Alanındaki Yetenekli Çocuklar Nasıl Desteklenmeli?.....	36
Bilişim Teknolojileri Alanında Yenilikçi Etkinlikler.....	37
Bilişim Teknolojileri Alanında Yenilikçi Etkinlikler.....	39
Sonuç.....	41
Kaynakça.....	42

4. BÖLÜM

FELSEFE EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş.....	45
Felsefe ve Özel Yeteneklilik.....	45
Felsefe Eğitiminde Özel Yetenekli Öğrencilerin Özellikleri.....	46
Felsefe Eğitiminde Özel Yetenekli Öğrenciler Nasıl Desteklenmeli?.....	47
Felsefe Alanına Dair Yenilikçi Etkinlikler.....	52
Sonuç.....	56
Kaynakça.....	57

5. BÖLÜM

FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş.....	58
Özel Yetenekli Öğrencilerin Fen Bilimleri Alanındaki Eğitimi.....	59
Fen Bilimleri Alanında Özel Yetenekli Bireylerin Özellikleri.....	59
Fen Bilimleri Alanında Özel Yetenekli Çocuklar Nasıl Desteklenmeli?.....	60
Analitik Düşünmeyi Güçlendirmek.....	60

Yaratıcı Düşünmeyi Teşvik Etmek	61
Sorgulayıcı Düşünmeyi Desteklemek	61
Örgün Eğitimde Özel Yetenekliler İçin Fen Bilimleri Eğitimi	61
Zenginleştirme (Enrichment)	61
Beceri Temelli Derin Öğrenme	62
Program Dışı Etkinlikler & Kulüpler	62
Bireyselleştirilmiş Eğitim Planlaması (BEP Temelli)	62
Öğrenci Merkezli ve Öğretmen Katılımlı Süreç	62
İlkokulda Özel Yetenekli Bireyler İçin Fen Bilimleri Eğitimi	63
Ortaokulda Özel Yetenekli Bireyler İçin Fen Bilimleri Eğitimi	64
Öğretmenler İçin Ders İçinde Özel Yetenekli Bireyler İçin Fen Bilimleri Etkinlikleri	64
Bilimsel ve Merak Uyandırıcı Sorularla Derse Başlamak	65
Fen Bilimleri Alanında Yenilikçi Etkinlikler	66
Sonuç	74
Kaynakça	74

6. BÖLÜM

GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş	76
Görsel Sanatlar Alanında Özel Yeteneklilik	76
Görsel Sanatlar Alanında Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri	77
Görsel Sanatlar Alanında Özel Yetenekli Çocukların Desteklenmesi	79
Görsel Sanatlar Alanına Dair Yenilikçi Etkinlikler	80
Sonuç	86
Kaynakça	87

7. BÖLÜM

İNGİLİZCE EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş	88
İngilizce Alanında Özel Yeteneklilik	89
İngilizce Alanında Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri	89
İngilizce Alanında Özel Yetenekli Çocukların Desteklenmesi	89
Bilişsel ve Duygusal Özelliklerin Desteklenmesi	91
Öğretmenlere ve Okullara Yönelik Stratejiler	91
Okul Yönetimi ve Politika Önerileri	91
Aile İş Birliği	91
İngilizce Alanına Dair Yenilikçi Etkinlikler	92
Yapay Zekâ ve Dijital Destekli Etkinlikler	92
Sınıf Dışı Öğrenme Etkinlikleri	92
Proje Tabanlı Etkinlikler	93

Oyun Tabanlı Etkinlikler	94
STEAM Yaklaşımlı Etkinlikler	94
Etkinlik Planı Örneği-1 / Disiplinlerarası Yaklaşımlı + Yapay Zekâ	
Destekli Etkinlik	95
Etkinlik Planı Örneği-2 / Oyun Tabanlı Etkinlik	97
Etkinlik Planı Örneği-3 / Keşfetme-Sorgulama Temelli Etkinlik:	100
Sonuç	104
Kaynakça	104

8. BÖLÜM

MATEMATİK EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş	105
Matematik Alanında Özel Yeteneklilik	106
Matematik Alanında Özel Yetenekli Öğrencilerin Özellikleri	106
Matematik Alanında Özel Yetenekli Çocukların Desteklenmesi	107
Matematik Alanına Dair Yenilikçi Etkinlikler	108
Sonuç	113
Kaynakça	115

9. BÖLÜM

MÜZİK EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş	116
Müzik Alanında Özel Yeteneklilik	116
Müzik Alanında Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri	117
Müzik Alanında Özel Yetenekli Çocukların Desteklenmesi	117
Müzik Alanına Dair Yenilikçi Etkinlikler	118
Sonuç	128
Kaynakça	128

10. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK

Giriş	129
Sosyal Bilgiler Alanında Özel Yeteneklilik	130
Sosyal Bilgiler Alanında Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri	131
Sosyal Bilgiler Alanında Özel Yetenekli Çocukların Desteklenmesi	132
Sosyal Bilgiler Alanına Dair Yenilikçi Etkinlikler	133
Sonuç	138
Kaynakça	139

11. BÖLÜM**TEKNOLOJİ VE TASARIM EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK**

Giriş.....	140
Teknoloji Tasarım Eğitiminde Özel Yeteneklilik.....	140
Teknoloji Tasarım Alanında Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri	141
Teknoloji ve Tasarım Alanda Yetenekli Çocuklar Nasıl Desteklenmeli.....	143
Teknoloji Tasarım Alanında Yenilikçi Etkinlikler.....	144
Sonuç.....	148
Kaynakça.....	149
Ek:1	150

12. BÖLÜM**TÜRKÇE EĞİTİMİNDE ÖZEL YETENEKLİLİK**

Giriş.....	151
Ana Dil Alanında Özel Yeteneklilik.....	152
Ana Dil Becerilerinde Özel Yetenekli Öğrencilerin Özellikleri	152
Ana Dil Eğitiminde Özel Yetenekli Öğrenciler Nasıl Desteklenmeli?.....	154
Türkçe Alanına Dair Örnek Yenilikçi Etkinlikler	158
Sonuç.....	161
Kaynakça.....	162

1. BÖLÜM

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK UYGULAMALARI

Muhammet GEDİK, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0009-0000-7364-5123

GİRİŞ

Bu kitapta yer alan bölümlerin büyük çoğunluğu, farklı disiplinlerde çalışan araştırmacıların kendi alanlarına özgü olarak özel yetenekli öğrencilere yönelik tasarladıkları ders etkinliklerinden oluşmaktadır. Her bölüm, alan uzmanlarının özgün yaklaşımlarıyla hazırlanmış, uygulamaya dönük ve içerik açısından zengin ders planlarını içermektedir. Ancak bu bölüm, psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) alanının doğasına uygun olarak daha bütüncül ve süreç odaklı bir yaklaşım çerçevesinde hazırlanmıştır.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, öğrencilerde davranışsal ve tutumsal değişimleri kalıcı şekilde sağlamak için yalnızca bireysel etkinliklerle sınırlı olmayan, sürekliliği olan ve çok boyutlu bir yaklaşımla yürütülmesi gereken kapsamlı bir destek sürecidir. Dolayısıyla bu bölümde, branş bazlı tekil bir uygulama sunmak yerine, özel yetenekli öğrencilerin gelişimsel özellikleri, yaşadıkları sosyal-duygusal zorluklar ve bu bağlamda ortaya çıkan PDR ihtiyaçları ele alınacak; danışmanlık uygulamalarına ilişkin temel ilkeler, karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerileri tartışılacaktır.

Bu çalışmanın amacı, özel yetenekli öğrencilerin sadece akademik değil, aynı zamanda sosyal-duygusal gelişimlerini de desteklemeyi hedefleyen kapsamlı bir PDR çerçevesi sunmak ve bu çerçevede psikolojik danışmanların, eğitimcilerin ve ebeveynlerin birlikte çalışabilecekleri mevcut ve yeni uygulamalara dair yol gösterici bir bakış açısı geliştirmektir. Bölüm sonunda psikolojik danışmanlara, öğretmenlere, ebeveynlere, okul yöneticilerine ve politika yapıcılara yönelik uygulamaya dayalı öneriler sunulacaktır.

ÖZEL YETENEKLİLİĞİN ÇOK BOYUTLU YAPISI VE SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM GEREKSİNİMİ

Özel yetenek kavramı, tarihsel süreçte çeşitli araştırmacılar tarafından farklı yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmış ve bu doğrultuda farklı tanımlamalar geliştirilmiştir. İlk sistemli tanımlamalardan birini yapan Terman (1925), özel yeteneği yüksek zekâ düzeyi ile ilişkilendirmiş ve bu bağlamda özellikle zeka testlerinden elde edilen IQ puanlarına odaklanmıştır. Ancak bu tanım zamanla eleştirilmiş ve çok boyutlu modeller geliştirilmiştir. Renzulli'nin (1978) Üçlü Halka Modeli, özel yeteneği yüksek zeka, yaratıcılık ve görev odaklılık bileşenlerinin birleşimi olarak ele alırken, Gardner (1983) çoklu zeka teorisiyle özel yeteneğin farklı alanlarda (dilbilimsel, matematiksel, müziksel vb.) ortaya çıkabileceğini öne sürmüştür. Gagné (1985) ise özel yeteneği bireyin doğuştan getirdiği potansiyel olarak tanımlarken, bu potansiyelin uygun çevresel ve kişisel etmenlerle gelişerek özel performansa dönüşebileceğini savunmuştur. Özel yetenekli bireyler yalnızca akademik alanlarda gösterdikleri yüksek başarı ile tanımlanmazlar; aynı zamanda yaratıcılık, liderlik kapasitesi, motivasyon düzeyi, estetik duyarlılık ve sosyal sorumluluk gibi alanlarda da sıra dışı özellikler sergileyebilirler (Renzulli, 2005; Sternberg, 1985).

Bu kuramsal yaklaşımlar, özel yeteneğin yalnızca bilişsel becerilerle sınırlı olmadığını; aynı zamanda duyuşsal özellikler ve çevresel etkenlerle etkileşim içinde gelişen çok boyutlu bir olgu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda özel yeteneklilik, sadece yüksek IQ'ya indirgenemeyecek, karmaşık ve çok boyutlu bir gelişim alanı olarak ele alınmalıdır.

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Özel yetenekli öğrenciler; bilişsel, duyuşsal, sosyal ve yaratıcı alanlarda normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla belirgin gelişimsel farklılıklar sergileyebilirler (Sak, 2014; Renzulli, 2005). Çevreyle yaşanan bu farklılığın dışında en dikkat çeken gelişim özelliklerinden biri, çocuğun kendi gelişim alanları arasında eş zamanlı bir ilerlemenin olmaması durumunu tanımlayan "asen kron gelişim"dir. Asen kron gelişim, öğrencinin bilişsel kapasitesi ile duygusal ya da sosyal olgunluğu arasında belirgin bir fark olması durumudur. Örneğin bir çocuk, bilişsel olarak 12 yaş düzeyinde performans sergilerken, duygusal olarak 8 yaş düzeyinde tepkiler verebilir (Silverman, 1997; Neihart et al., 2002). Bu farklılıklar, onların hem gelişimsel süreçlerinde hem de çevreleriyle olan etkileşimlerinde özgün ihtiyaçlar doğurabilmektedir. Ayrıca, yüksek duyarlılık, mükemmeliyetçilik, sosyal izolasyon ve anlam arayışı gibi eğilimler, özel yetenekli bireylerin hem içsel çatışmalar